

בין זהות יהודית לזהות ישראלית

יחידת מבוא

זהותנו של אדם מורכבת ממכלול זהויות שונות: זהות מגדרית, זהות לאומית, זהות משפחתית, זהות עדתית וכדומה. כליווי לתהליך גיבוש זהותם של התלמידים בשלב זה של חייהם, ננסה לעורר את התלמידים להתבונן ולבחון לעומק את המרכיב היהודי והישראלי שבזהותם. פעילות מבוא זו מהווה פתיחה נושאת לשאלות שילוו אותנו במהלך השנה כולה - מהי זהות יהודית, מהי זהות ישראלית ומה היחס ביניהן. החיים במדינת ישראל, מדינה המוגדרת כמדינה יהודית, שבים ומציפים שאלות אלו, לפיכך חשוב לדון בהן ולבררן. כמו-כן, בשיעור זה יש להציג את הרציונל השנתי ולערוך תיאום ציפיות.

מטרות הפעילות

- התלמידים יבררו את המרכיבים הישראליים ואת המרכיבים היהודיים של זהותם.
- התלמידים ידונו ביחס שבין היהדות ובין הישראליות ויביעו את עמדתם בנושא.
- יובהר לתלמידים כי מטרת השיעורים במהלך השנה תהיה להכיר ולברר את הזיקה והקשר בין הזהות היהודית לזהות הישראלית.

מבנה הפעילות

- א. להיות ישראלי זה...
- ב. יהודי או ישראלי?
- ג. יהדות, ישראליות ואני
- ד. סיכום

ציוד ועזרים

- ✓ דף "להיות ישראלי זה..." (נספח א ובחוברת לתלמיד)
- ✓ כרטיסיות
- ✓ שלטים: ישראלי, יהודי (יש להכין מראש על שני דפי A4)
- ✓ פלסטלינה בשלושה צבעים (אפשרות)
- ✓ דף יחסים יהדות וישראליות (חוברת לתלמיד)

שאלות דריכה

- מה עושה אותי ישראלי?
- מה עושה אותי יהודי?
- מה הקשר בין יהדות לבין ישראליות?

חלק א: להיות ישראלי זה...

חלקו את דף ההיגדים: "להיות ישראלי זה..." (נספח א). על כל תלמיד לסמן את ההיגדים עמם הוא מזדהה. עודדו את התלמידים להוסיף היגדים משלהם.

ניתן לשחק ה'רוח נושבת' לפי תשובות התלמידים: מתיישבים על כיסאות במעגל. תלמיד אחד נעמד במרכז, בוחר מאפיין אחד מתוך ההיגדים המופיעים בדף ואומר: "הרוח נושבת לכיוון כל מי שלהיות ישראלי בשבילו זה...". כל התלמידים שסימנו מאפיין זה קמים ומחליפים ביניהם מקומות. התלמיד שנשאר ללא מקום ישיבה נותן את ההגדרה הבאה.

שאלות לעיבוד:

- האם היו מאפיינים שרק מעטים ראו בהם חלק מהזהות הישראלית שלהם?
- האם היו מאפיינים שהייתה עליהם הסכמה רחבה יותר?
- האם יש לנו מכנה משותף סביב השאלה מה זה להיות ישראלי?

חלק ב: יהודי או ישראלי

פזרו על הרצפה כרטיסיות שמבטאות סמלים או מאפיינים של זהות יהודית-ישראלית: מגן דוד, ירושלים, המנון, יום כיפור, יום השואה, צה"ל, עליה לארץ, ט"ו בשבט, עברית, תנ"ך, שבת, ואהבת לרעך כמוך. על כל תלמיד לבחור כרטיסיה עמה הוא מזדהה.

אפשרות א: כתבו בצד אחד של הלוח 'יהודי' ובצד השני 'ישראלי' ומתחו ביניהם קו ארוך (אפשר עם מספרים 1-4 או 1-6). בקשו מכל תלמיד להציג ולתאר את הכרטיסיה אותה הוא בחר ולהדביק אותה במקום המתאים לדעתו על הסקאלה שבין יהודי לישראלי שמשורטטת על הלוח.

אפשרות ב: הציבו ארבעה כיסאות בחזית הכיתה. על הכיסא הימני הציבו שלט 'יהודי' ועל הכיסא השמאלי הציבו שלט 'ישראלי'. בקשו מכל תלמיד להציג ולתאר את הכרטיסיה אותה הוא בחר ולהתיישב בכיסא המתאים לדעתו על הסקאלה שבין יהודי

לישראלי שתואם את הכרטיסייה (הצבת ארבעה הכיסאות מכוונת, משום שהיא אינה מאפשרת בחירה באפשרות 'קלה' של מיקום אמצעי).

במהלך הצגתה של כל כרטיסייה שלבו שאלות בהתאם לתשובתו של התלמיד. נסו לחדד את הצדדים השונים ולהדגיש את המורכבות שבייחוס הערכים השונים. לשם כך, הדגישו בשאלותיכם את הצד המנוגד לתשובת התלמיד. שאלות לדיון לדוגמא תוכלו למצוא ב**נספח ב**.

חלק ג: יהדות, ישראליות ואני

שאלו את התלמידים:

- מה הקשר, לדעתכם, בין יהדות ובין ישראליות?

חלקו את הדף "יהדות וישראליות" (**נספח ג**) המתאר סוגי קשרים שונים בין יהדות וישראליות. על כל תלמיד לבחור את האיור שמתאר בצורה הטובה ביותר את דעתו. שמעו תשובות של מספר תלמידים. ניתן לעבור עם התלמידים על האיורים השונים ולברר יחד מה מביע כל איור.

עוררו דיון:

- כיצד אתם רואים את עצמכם? האם אתם יותר 'יהודים' או יותר 'ישראלים' (הנחו אותם להיזכר במאפיינים שהם בחרו בדף 'להיות ישראלי בשבילי זה...')?

בקשו מכל תלמיד לסמן את מקומו על האיור שבחר בדף "יהדות וישראליות" (האם הוא בחלק ה'יהודי' יותר או ב'ישראלי' יותר וכדומה).

אפשרויות להפעלה:

אפשרות יצירתית: הציגו שלוש חתיכות פלסטלינה בשלושה צבעים, כל צבע מסמל מרכיב זהות שונה – יהודי, ישראלי, אדם. הנחו את התלמידים לפסל את עצמם מהפלסטלינה ולבטא בעזרת הצבעים השונים את היחס שבין שלושת מרכיבי זהות אלו באישיותם.

אפשרות לחידון: הפעילות ברובה מבוססת על דיון. בקבוצות בהן קשה להחזיק דיון לאורך זמן, ניתן לשלב חידון (**נספח ד**) העוסק בנקודות הזיקה שבין הזהות היהודית והישראלית. חשוב לערוך חידון זה רק לקראת סוף הפעילות, בכדי שלא לחסום בדיון את נקודות השוני בין זהויות אלו.

סיכום

לפני סיום הפעילות בקשו מכל תלמיד לרשום שאלה שהתעוררה אצלו בעקבות השיעור. ערכו סבב קצר של השאלות, או רשמו אותם אצלכם.

נגענו היום בשאלת הזהות היהודית, הזהות הישראלית והקשר שביניהן. זהות היא דבר משתנה, וגם התשובות לשאלות אלו משתנות כל הזמן. ככל שמעמיקים יותר בנושא, כך גם מבררים את השאלות, רוכשים ידע ומגבשים זהות ברורה יותר, אך יחד עם זאת, תמיד נותרות גם השאלות והתהיות, וטוב שכך.

במהלך המפגש ראינו כי מאפיינים וסמלים רבים שבמבט ראשון היינו מייחסים אותם רק לאחת מהזהויות, היהודית או הישראלית, למעשה חולקים מקורות משותפים והם מושפעים אלו מאלו. במהלך השנה נעסוק בהיבטים שונים מתוך התרבות הישראלית והתרבות היהודית ונדון על הקשרים ביניהם.

אם התלמידים קיבלו כבר את החוברת לתלמיד, ניתן לדפדף בה על-מנת שהם יכירו את מבנה החוברת ואת הנושאים בהם נעסוק במשך השנה. תארו לפנייהם את פרקי תכנית הלימודים שנלמד במהלך השנה, תכנית שבנויה כמסע בשבילי מורשת ישראל.

בין זהות יהודית

נספח א: להיות ישראלי זה...

לתת לאורחים להרגיש בבית	לקום לאדם מבוגר באוטובוס	לתת צדקה
לצום ביום-כיפור	לעשות ברית מילה	לשרת בצבא
הכותל	יום הזיכרון לחללי צה"ל	תכניות ריאליטי
יום העצמאות	לטייל בארץ	לטייל בחו"ל
אחדות	לנוח בשבת	להכיר את התנ"ך
דמוקרטיה	המנון	לשמוע מוזיקה ישראלית
לקוות לשלום	לשים דגל ישראל	כל ישראל אחים
לכבד את ההורים	להאמין באלוקים	על האש
לזכור את השואה	לגור בארץ	לעקוב אחר החדשות
		אחר:

נספח ב: ישראלי או יהודי?

שלום

שבת

צה"ל

עברית

מגן דוד

ירושלים

ההמנון

יום כיפור

יום השואה

כל עוד בלבב פניקה
נפש יהודי הומיה
ולפאתי מוֹרֵחַ קדימה
עין לציון צופיה

עוד לא אבדה תקותנו
התקנה בת שנות אלפים
להיות עם חפשי בארצנו
ארץ ציון וירושלים

אחי זה הכי

אחי זה הכי

מגן דוד:

- מה מגן דוד מסמל בעיניך?
- איזה סממן היה ליהודים בתקופת השואה? מדוע הנאצים בחרו בסממן זה?

תנ"ך:

- מדוע נבחר דווקא התנ"ך (ולא מגילת העצמאות לדוגמה) להשבעה הצבאית?

המנון:

- שימו לב למילותיו של ההמנון. מהו תוכנו?
- על מי ההמנון מדבר? למי הוא נועד?
- האם ההמנון שייך גם ליהודים הגרים בחוץ-לארץ?
- האם הוא שייך גם לישראלים שאינם יהודים?

יום כיפור:

- מה מאפיין את יום הכיפור שלך? מה אתה עושה ביום זה?
- האם יש ליום כיפור גם היבטים או מנהגים ישראליים (ניתן להזכיר את מלחמת יום כיפור)?

ירושלים:

- מה ירושלים מסמלת בעיניכם?
- האם ירושלים מסמלת יותר את בירת מדינת ישראל או את בירת העם היהודי?

ט"ו בשבט:

- אלו מנהגים של החג מופיעים בתמונה? האם אלו מנהגים יהודיים או ישראליים?
- מה מקורו של החג? מדוע חוגגים אותו?

לגור בארץ:

- האם אתה מסכים עם הכתוב בתליון?

יום השואה:

- האם יום הזיכרון לשואה הוא מאורע יהודי או מאורע ישראלי?
- אלו מהמנהגים של יום השואה ייחודיים לישראלים?
- האם מסע לפולין מיוחס, לדעתכם, ליהדות או לישראליות?

עברית:

- האם עברית היא שפת היהודים או שפת הישראלים?

צה"ל:

- מהי המטרה של צה"ל? מי משרת בו?

שבת:

- האם השבת בישראל שונה מהשבת בחוץ-לארץ? (השבת היא יום המנוחה הרשמי במדינת ישראל)

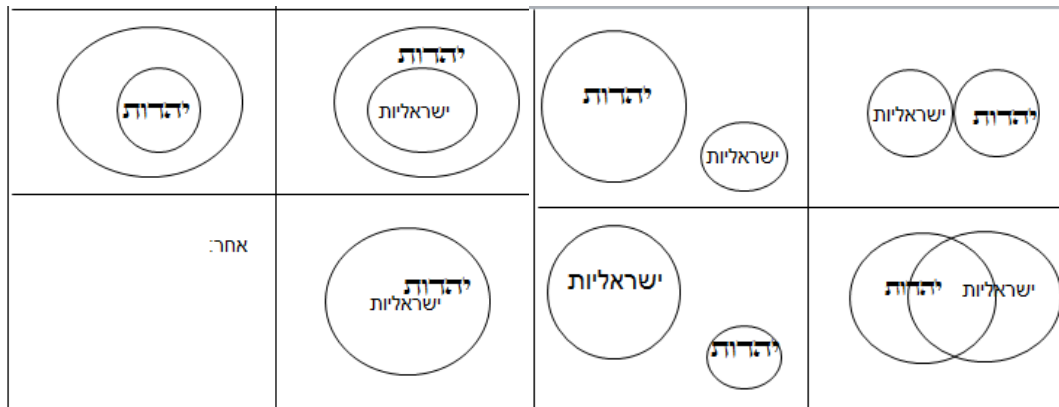
ואהבת לרעך כמוך:

- האם ערך זה הוא יהודי, ישראלי או אוניברסאלי?

שלום:

- מהו מקור הסמל של יונה ועלה של זית בפיה? האם הסמל הוא יהודי, ישראלי או אוניברסאלי?

נספח ג: יהדות ישראליות ואני

נספח ד: חידון

נקודות הזיקה בין יהדות לישראליות:

1. מדוע צבעי הדגל הם כחול ולבן? (התכלת באה מפתילי הציצית ולבן מצמר הטלית)
2. מדוע קוראים לכנסת בשם זה? (על שם "הכנסת הגדולה", מועצת חכמי ישראל בימי בית המקדש)
3. כמה חברי כנסת ישנם? מדוע נבחר דווקא מספר זה? (120 ח"כים כמספר החכמים שישבו ב"כנסת הגדולה")
4. על פי מה נקבע מבנה הישיבה במליאת הכנסת? (על פי מבנה המנורה)
5. מהו המקור לסמל של יונה ועלי זית? (סיפור המבול, נוח והיונה המסמלת שלום)
6. מהו הסמל של ירושלים? מדוע? (אריה, סמלו של שבט יהודה ובתקופה מאוחרת יותר גם סמלה של ממלכת יהודה; מאז ימי דוד המלך ירושלים הייתה בירתו של שבט יהודה וממלכת יהודה, ומכאן הגיע האריה לסמל עיריית ירושלים)
7. מה מקור השמות הבאים: איציק (יצחק), מני (מנחם), שולה (שולמית), אליזבת (בת שבע), יוסי (יוסף), מירי (מרים), מיקי (מיכאל), אסתי (אסתר), יוני (יונתן), מוטי (מרדכי)...
8. בחלק מהאוטובוסים מודבקת מדבקה המבקשת מהנוסעים לפנות את מקומם לקשישים. מהו נוסח המדבקה? מה מקורו? ("מפני שיבה תקום", ויקרא יט)
9. מקור המונח ציונות הוא במילה ציון, מהי ציון? (ירושלים)
10. מהו מקור השם ישראל? (השם שניתן ליעקב לאחר מאבקו עם המלאך)

בין זהות יהודית
